

УДК 351.746.2 : 32.019.5

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-321-328

Олександр ХРИСТОВ[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Досліджено теоретичні та праксеологічні проблеми організації використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативного-розшукового забезпечення кримінального провадження. Організацію використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативного-розшукової діяльності потрібно розглядати за такими рівнями: стратегічний, оперативний, тактичний. Виокремлено основні проблеми організації використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативного-розшукового забезпечення досудового розслідування.

Ключові слова: громадськість, досудове розслідування, оперативного-розшуковий захід, організація, система, структура, слідча (розшукова) дія.

Постановка проблеми. За десять років чинності Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) оперативного-слідча і судова практики дали змогу виявити цілу низку правозастосовних проблем в оперативного-розшукового забезпеченні кримінального провадження, особливо на стадії досудового розслідування, зокрема, щодо: 1. Правової природи негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) та визначення їхніх видів (Глава 21 КПК України); 2. Співвідношення НСРД і оперативного-розшукових заходів (далі – ОРЗ), а також заходів оперативного пошуку, зокрема, щодо їхнього змісту, підстав і порядку проведення, процедури санкціонування, доказового значення та ін.; 3. Правового статусу і компетенції оперативного працівника під час виконання доручень слідчого, дізнавача, прокурора на проведення слідчих (розшукових) дій (далі – СРД) та НСРД в кримінальному провадженні у порядку п. 5 ч. 2 ст. 36, п. 3 ч. 2 ст. 40, п. 3 ч. 2 ст. 40-1, ст. 41 КПК України; 4. Колізії щодо проведення ОРЗ чи НСРД, зокрема, під час розшуку осіб, які зникли безвісти, переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання (у разі одночасного ведення кримінального провадження і оперативного-розшукової справи «Розшук»); 5. Оптимальних шляхів реалізації завдань оперативного-розшукової діяльності (далі – ОРД) щодо пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, у межах кримінального провадження; 6. Узгодженості проведення пошукових заходів із СРД та НСРД на стадії досудового розслідування та ін. Незважаючи на те, що з часу набрання чинності КПК України до нього були внесені численні зміни і доповнення, до сьогодні більшість названих проблем, на жаль, залишається невирішеною.

Зазначені недоліки належать до комплексної (системної) проблематики щодо узгодженості проактивної та реактивної функцій у роботі вітчизняних оперативних і слідчих підрозділів, спробу подолати яку поки що безуспішно було здійснено у Національній поліції шляхом запровадження служби детективів (наказ Голови Національної поліції України № 1342 від 29.12.2017), які поєднують у своїй роботі слідчі й оперативні функції, тобто являють собою симбіоз оперативного і слідчого працівника у одній особі (детектив), як у більшості європейських правоохоронних органах. У цілому ця проблематика негативно впливає як на організацію всього процесу досудового

© О. Христов, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0088-5844>

alexander_hristov@ukr.net

розслідування кримінального правопорушення, так і на виявлення, попередження та припинення інших кримінальних правопорушень, вчинення яких перебуває у причинно-наслідковому зв'язку з фактом вчинення першого. Водночас окреслена проблематика справляє негативний вплив на організацію застосування оперативно-розшукових можливостей (гласних і негласних сил та засобів) для забезпечення результативності досудового розслідування.

У цьому контексті особливого значення набуває питання організації використання громадськості під час оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження. Залучення її представників являє собою незамінний (унікальний) «правовий інструмент», що сприяє ефективній реалізації гносеологічної функції слідчого щодо пізнання невідомих, задалегідь прихованих, замаскованих явищ, фактів, осіб, майна, матеріальних та ідеальних слідів, що мають пізнавальне та доказове значення для встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні, а також дають змогу запобігти вчиненню нових кримінальних правопорушень.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Вивчення праць сучасних вчених дає змогу стверджувати, що наукова розробка проблематики організації використання громадськості під час виконання завдань оперативних підрозділів у кримінальному провадженні характеризується широким колом досліджуваних питань, відокремленістю у висвітленні їхніх аспектів, відсутністю єдності у підходах до їх вирішення.

Після прийняття КПК України (2012 р.) першими на цю проблематику звернули увагу фахівці у галузі ОРД та кримінального процесу у контексті використання конфіденційних співробітників, негласних штатних та позаштатних працівників у кримінальному провадженні, оскільки раніше ці питання традиційно знаходились у площині нормативного врегулювання і організації здійснення самої ОРД, а отже, і у сфері інтересів наукового товариства саме цієї галузі. Доволі важко визначити науковців ОРД, які б не висвітлювали той чи інший аспект зазначеної проблематики, проте найбільш вагомими дослідження здійснювали: С. Албул, К. Антонов, А. Баб'як, О. Бандурка, Б. Бараненко, О. Білічак, В. Біляєв, Є. Бузоверя, А. Вакуленко, В. Василичук, М. Водько, М. Волошина, І. Воронов, М. Грібов, В. Глушков, Н. Гольдберг, В. Давидюк, В. Дараган, Е. Дідоренко, І. Дмитрієв, О. Долженков, Г. Душейко, В. Захаров, В. Капустин, Б. Керницький, О. Керницький, О. Кириченко, О. Кисельов, А. Кислий, С. Князєв, І. Козаченко, О. Козаченко, І. Колінко, Я. Кондратьєв, М. Корнієнко, В. Круглий, В. Матвійчук, В. Мацюк, С. Мінченко, А. Мовчан, Д. Никифорчук, В. Некрасов, С. Обшалов, Ю. Орлов, В. Ортинський, В. Отрудько, І. Охріменко, С. Павленко, Т. Пастрюліна, С. Пеньков, О. Подобний, М. Погорецький, І. Приполов, В. Пчолкін, Е. Рижков, А. Саковський, В. Севрук, І. Сервецький, Є. Скулиш, О. Снігерьев, О. Соколов, М. Стащак, В. Тарасенко, Р. Тарасенко, В. Топчій, В. Усенко, А. Ханькевич, Р. Халілев, С. Халимон, І. Хараберюш, Ю. Черкасов, В. Шевелько, М. Шелухін, В. Шендрік, І. Шинкаренко, О. Юхно та ін.

Водночас кримінально-процесуальний та криміналістичний аспект цієї проблематики знайшов відображення у працях широкої плеяди науковців, таких як: М. Багрій, О. Банчук, В. Берназ, А. Волобуєв, Ю. Грошевий, Л. Данченко, М. Єфімов, В. Колесник, Л. Лобойко, Б. Лук'янчиков, Є. Лук'янчиков, В. Луцик, В. Малярова, Д. Нескоромний, А. Омеляненко, П. Підкоков, В. Плетенець, В. Пясковський, О. Сало, Д. Сергєєва, В. Сліпченко, Р. Степанюк, І. Сухачова, С. Тагієв, Я. Талізін, В. Уваров, М. Цуцкірідзе, К. Чаплинський, С. Чернявський, А. Шило, В. Шепітько, Р. Шехавцов та ін.

Однак проблема організації використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження не була комплексно вирішена на науково-теоретичному рівні.

Метою статті є визначення організаційних особливостей використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження.

Виклад основного матеріалу. Організацію ОРД більшість дослідників традиційно розглядають або як певний упорядкований стан субординаційних та координаційних відносин між структурними елементами, або ж як суто управлінську діяльність, тобто переважно у двох значеннях: 1) як найбільш доцільну за конкретних умов систему використання наявних сил, засобів і методів ОРД у боротьбі з правопорушеннями і злочинністю. Таку точку зору можна розглядати у значенні стану

системи, призначеної для вирішення тих чи інших функцій-завдань; 2) як функцію управління, діяльність. Окреслене має два аспекти: а) побудова й удосконалення структури системи; б) втілення управлінських рішень у межах функціонування системи. Перший може бути охарактеризований як «організація організації», другий – як складова частина процесу управління [1, с. 335; 2].

З цього приводу С. М. Князєв, проаналізувавши аксіоматичні положення, успадковані з радянських часів, щодо елементів організації ОРД як процесу (як-от: аналіз ситуації, планування, визначення та розстановка сил (підготовка і навчання виконавців), контроль і надання допомоги, забезпечення взаємодії суб'єктів виконання, матеріально-технічне і фінансове забезпечення, оцінка результатів роботи і, за необхідності, внесення корективів), вірно визначив, що названі підходи до розуміння змісту організації ОРД та негласної роботи, на жаль, не враховують те, що оперативні підрозділи є не лише суб'єктами ОРД, а й учасниками у кримінальному процесі, адже відповідно до ст. 41 КПК України набувають повноважень слідчого під час виконання його доручень на проведення СРД та НСРД [3, с. 147].

Слід зазначити, що правові науки кримінального блоку містять власні підходи до розуміння організації тієї чи іншої діяльності.

У контексті оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження, на нашу думку, найбільш вдалим є поняття організації, надане надала Д. Сергєєвою. Науковиця визначає, що організація – це комплекс заходів із забезпечення оптимальних умов для використання найбільш ефективних у конкретній слідчій ситуації рекомендацій криміналістичної методики (тактики) з метою повного та неупередженого розслідування (або ефективного проведення, якщо мова йде про слідчу (розшукову) дію, тактичну операцію тощо) при мінімальних витратах часу, сил та засобів відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства [4, с. 7].

Враховуючи такий стан речей, М. Грібов запропонував, а С. Князєв згодом підтримав виокремлювати такі рівні організації діяльності оперативних підрозділів, як: 1) організація проведення конкретного ОРЗ або певної НСРД; 2) організація проведення комплексу ОРЗ у межах оперативної профілактики, оперативного пошуку, оперативної розробки, а також комплексу НСРД у межах кримінального провадження; 3) організація роботи спеціалізованого негласного підрозділу з одночасного виконання різних завдань і доручень на проведення ОРЗ та/або НСРД; 4) організація роботи конкретного оперативного підрозділу з проведення ОРД (зараховуючи організацію роботи з негласним апаратом, організацію оперативного обслуговування певних об'єктів і галузей, організацію аналітичної роботи) та виконання доручень слідчого, прокурора на проведення НСРД; 5) організація роботи системи оперативних підрозділів одного правоохоронного органу (зокрема, Національної поліції України); 6) організація роботи системи оперативних підрозділів усіх правоохоронних органів [5, с. 28; 3, с. 147].

С. Князєв вказує на те, що змістом організації ОРД є дії щодо: створення керованих систем (організаційних структур) у сфері ОРД, упорядкування (розвиток) цих систем до рівня, що забезпечує найбільшу ефективність вирішення завдань ОРД у певній оперативній обстановці; упорядкування (налагодження) процесу управління (його окремих стадій) у сфері ОРД та забезпечення оптимальних умов для прийняття і реалізації відповідних управлінських рішень; управлінського циклу, тобто сам процес управління ОРД; створення умов, необхідних для конкретних оперативно-розшукових заходів [3, с. 147].

Отже, зазначені пропозиції вчених містять раціональне сучасне бачення проблематики, однак серед інших рівнів організації діяльності оперативних підрозділів поза полем зору науковців залишився значний сегмент роботи цих підрозділів – організація проведення пошукових заходів, організація використання громадськості. Можемо також припустити, що організація саме діяльності оперативних підрозділів, а не організація оперативно-розшукової діяльності, повинна враховувати і такий аспект, як проведення гласних СРД за дорученням слідчого, дізнавача, прокурора.

Також, вчені не розглядають ще один відокремлений елемент організації діяльності працівників підрозділів кримінальної поліції – можливість набувати статус дізнавача, тобто самостійно здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків як «... уповноважена особа іншого підрозділу поліції, яка уповноважена в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків» згідно з положеннями п. 4-1 ч. 1 ст. 3 КПК України; п. 1

розділу V Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України № 405 від 20.05.2020 [6; 7]. Цей аспект набуває особливого значення у контексті названих вище спроб об'єднати функції оперативного і слідчого працівника шляхом запровадження служби детективів.

Враховуючи зазначене і продовжуючи думки у цьому контексті, можемо припустити, що організація оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження перебуває у діалектичному зв'язку із функціями, що виконуються працівниками підрозділів кримінальної поліції як під час досудового розслідування, так і до його початку та виходять за межі ОРД і негласної роботи.

Для аргументації названих прогалів наведемо приклади. На сьогодні працівники підрозділів кримінальної поліції успішно виконують доручення слідчого, дізнавача, прокурора на проведення окремих гласних СРД, наприклад: 1) 16.07.2021 оперуповноважений Управління міграційної поліції ГУНП в Дніпропетровській області «Я.К.», виконуючи доручення слідчого СУ ГУНП в Дніпропетровській області, провів пред'явлення для впізнання фотознімків громадян [8]; 2) 04.11.2022 р. оперуповноважений Управління міграційної поліції ГУНП в Дніпропетровській області «Я.К.», виконуючи доручення старшого слідчого відділу СУ ГУНП в Дніпропетровській області «Л.Д.», провів огляд відеозапису на електронному носії Micro SD, об'ємом 32 Gb, який 31.10.2022 був наданий КП «Інфо-Рада-Дніпро» Дніпровської міської ради на запит старшого слідчого СУ ГУНП в Дніпропетровській області «Л.Д.» [9].

Гласні СРД як елемент цілісної системи кримінального провадження, з одного боку, потребують оперативно-розшукового забезпечення силами та засобами оперативно-розшукової діяльності, з іншого – можуть бути ефективним тактичним засобом сприяння проведенню НСРД, ОРЗ та пошукових заходів.

Найчастіше результативному проведенню гласних СРД передують здійснення комплексу пошукових заходів, ОРЗ та НСРД, наприклад, проведенню результативного обшуку сприяє низка заходів оперативного пошуку, ОРЗ та НСРД. Але окремі гласні СРД можуть бути елементом тактичної операції, котрий забезпечує створення умов для результативного проведення заходів оперативного пошуку або НСРД. Наприклад, допит може спонукати кримінального правопорушника на вчинення певних дій (як-от: здійснення телефонних дзвінків, зустрічі зі співучасниками, переміщення зі схованки до іншого місця викраденого або заборонених (обмежених) у обігу предметів та речових доказів тощо), що фіксуються у межах НСРД.

Наведемо також приклад причинного зв'язку СРД та заходів оперативного пошуку. Так, цілком імовірно, що ціль оперативного опитування особи не буде досягнута, якщо йому передувало проведення нерезультативного допиту із використанням таких тактичних прийомів, як створення напруги, зміна темпу допиту, пред'явлення доказів тощо. Сам факт виклику до слідчого для проведення допиту створює у особи відчуття настороженості, інтуїтивно викликає поведінку інтровертного типу особистості. А невірне організоване оперативне опитування може призвести до негативних результатів послідуєного допиту, виникнення конфліктних тактичних ситуацій, пов'язаних із відмовою від давання показань, повідомленням неправдивих показань тощо. І навпаки, результати успішно проведеного оперативного опитування дають змогу слідчому (дізнавачу) отримати попередню інформацію про факти, які його цікавлять, визначити власну лінію поведінки на допиті, порядок постановки запитань, застосування тактичних прийомів тощо.

Зазначені аспекти, безумовно, стосуються і проблематики організації використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження. Проте вона має власні рівні і структуру.

У цілому організація такої діяльності під час кримінального провадження входить до структурної частини організації використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукової діяльності, що спрямована у тому числі на забезпечення кримінального провадження.

Організацію використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукової діяльності, на нашу думку, потрібно розглядати за такими рівнями: стратегічний, оперативний, тактичний.

Стратегічний – спрямований на створення нових систем прямих і зворотних зв'язків отримання інформації та допомоги від представників громадськості підрозділами кримінальної поліції й удосконалення існуючих систем їх використання.

Оперативний – спрямований на систематичне використання представників громадськості підрозділам кримінальної поліції у вирішенні комплексу практичних заходів із профілактики, попередження та припинення кримінальних правопорушень, викриття і розслідування фактів кримінально-протиправної діяльності.

Тактичний – спрямований на вирішення тактичних завдань в оперативно-розшуковому або кримінальному провадженні під час проведення заходів оперативного пошуку, ОРЗ, СРД, НСРД.

Напрямами використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час протидії злочинності залежать від виду кримінальних правопорушень та функцій підрозділів кримінальної поліції (карного розшуку, міграційної поліції, забезпечення діяльності, пов'язаної з небезпечними матеріалами, боротьби з наркозлочинністю, кримінального аналізу, внутрішньої безпеки, кіберполіції, стратегічних розслідувань, оперативної служби, оперативно-технічних заходів).

У свою чергу, організацію використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження пропонуємо класифікувати за такими системоутворюючими компонентами:

1. За організацією роботи у складі слідчо-оперативної групи (далі – СОГ):

1) організація використання громадськості під час виконання доручень (вказівок) слідчого (дізнавача) у складі СОГ при чергових частинах органів та підрозділів поліції;

2) організація використання громадськості під час виконання доручень (вказівок) слідчого (дізнавача) у складі СОГ, створених для досудового розслідування кримінальних правопорушень;

2. За видами оперативних заходів і процесуальних дій, що проводяться працівниками підрозділів кримінальної поліції під час досудового розслідування:

1) організація використання громадськості під час виконання доручень слідчого (дізнавача), прокурора на проведення гласних СРД;

2) організація використання громадськості під час виконання доручень слідчого (дізнавача), прокурора на проведення НСРД;

3) організація використання громадськості під час здійснення пошукових заходів (заходів оперативного (ініціативного) пошуку);

3. За початковими організаційними сценаріями:

1) ініційована слідчим, дізнавачем, прокурором та доручена оперативному працівнику;

2) ініційована оперативним працівником: а) погоджена зі слідчим (дізнавачем), прокурором; б) ініційована і здійснювана оперативним працівником самостійно або за погодженням із керівником підрозділу кримінальної поліції;

3) ініційована представником громадськості.

Результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень та справ оперативного обліку, а також результати опитувань працівників підрозділів кримінальної поліції засвідчили, що основними проблемами організації використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування є: 1) визначення заходів оперативного (ініціативного) пошуку СРД та НСРД, що можуть проводитися за участю представників громадськості або потребують використання інших форм їхнього сприяння (надання інформації, створення умов, надання спеціальних знань або вмінь, дезінформація та ін.), з урахуванням невизначеності у КПК України та Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» кола таких осіб, їхнього статусу, форм сприяння; 2) визначення форм використання представників громадськості під час окремих пошукових заходів, СРД та НСРД; 3) визначення порядку та процедури залучення представників громадськості підрозділами кримінальної поліції до підготовки та/або проведення окремих пошукових заходів, СРД та НСРД; 4) визначення суб'єктів здійснення контролю за ходом виконання дій представниками громадськості, які залучаються до пошукових заходів, СРД та НСРД; 5) забезпечення збереження державної таємниці та даних ОРД і досудового розслідування; 6) допустимість використання представниками громадськості несправжніх (імітаційних) засобів та/або сприяння їх створенню, а також використання спеціальних технічних засобів та приватних засобів аудіовізуальної фіксації під час

проведення окремих пошукових заходів, СРД та НСРД; 7) визначення способів фіксації і долучення отриманої інформації до кримінального процесу, а також застосування інших результатів сприяння представників громадськості; 8) забезпечення безпеки представників громадськості, яких використовують під час підготовки та/або проведення окремих пошукових заходів, СРД та НСРД; 9) документальне оформлення залучення представників громадськості до окремих пошукових заходів, СРД та НСРД; 10) виплата компенсацій та винагород особам, які надали інформацію, консультацію, що має значення для досудового розслідування, або іншим способом сприяли підготовці чи проведенню окремих пошукових заходів, СРД та НСРД тощо.

Висновки. У результаті вивчення проблематики організації використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження зроблено такі висновки:

1. Організацію використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукової діяльності, на нашу думку, потрібно розглядати за такими рівнями: стратегічний, оперативний, тактичний. Стратегічний – спрямований на створення нових систем прямих і зворотних зв'язків отримання інформації та допомоги від представників громадськості підрозділами кримінальної поліції й удосконалення існуючих систем їх використання. Оперативний – спрямований на систематичне використання представників громадськості підрозділам кримінальної поліції у вирішенні комплексу практичних заходів із профілактики, попередження та припинення кримінальних правопорушень, викриття і розслідування фактів кримінально-протиправної діяльності. Тактичний – спрямований на вирішення тактичних завдань в оперативно-розшуковому або кримінальному провадженні під час проведення заходів оперативного пошуку, ОРЗ, СРД, НСРД;

2. Організацію використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження пропонуємо класифікувати за такими системоутворюючими компонентами: 1) за організацією роботи у складі слідчо-оперативної групи: а) організація використання громадськості під час виконання доручень (вказівок) слідчого (дознавача) у складі слідчо-оперативної групи при чергових частинах органів та підрозділів поліції; б) організація використання громадськості під час виконання доручень (вказівок) слідчого (дознавача) у складі слідчо-оперативних груп, створених для досудового розслідування кримінальних правопорушень; 2) за видами оперативних заходів і процесуальних дій, що проводяться працівниками підрозділів кримінальної поліції під час досудового розслідування: а) організація використання громадськості під час виконання доручень слідчого (дознавача), прокурора на проведення гласних слідчих (розшукових) дій; б) організація використання громадськості під час виконання доручень слідчого (дознавача), прокурора на проведення негласних слідчих (розшукових) дій; в) організація використання громадськості під час здійснення пошукових заходів (заходів оперативного (ініціативного) пошуку); 3) за початковими організаційними сценаріями: а) ініційована слідчим, дознавачем, прокурором та доручена оперативному працівнику; б) ініційована оперативним працівником: погоджена зі слідчим (дознавачем), прокурором; ініційована і здійснювана оперативним працівником самостійно або за погодженням із керівником підрозділу кримінальної поліції; в) ініційована представником громадськості.

Крім того, окреслено основні проблеми організації використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Дідоренко Е. О., Козаченко І. П., Кондратьєв Я. Ю., Пилипчук В. П., Регульський В. Л. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: Загальна частина : підруч. у 2-х т. Т. 1. ; під заг. ред. Л. В. Бородича. Луганськ : РВВ ЛІВС, 1999. 390 с.
2. Христов О. Л. Особливості організації використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукового та кримінального провадження в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 399–401.
3. Князєв С. М. Загальна характеристика організації оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи національної поліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Ч. 3. С. 146–151.
4. Сергєєва Д. Б. Теоретичні, правові та праксеологічні засади використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесуальному доказуванні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2015. 40 с.

5. Грібов М. Л. Організація діяльності оперативних підрозділів: питання юридичного унормування. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 26–31.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

7. Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 20.05.2020 № 405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>.

8. Протокол пред'явлення особи для впізнання за фотознімками : матеріали досудового розслідування, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 1202104000000304 від 15.04.2021, за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 149 Кримінального кодексу України. СУ ГУНП в Дніпропетровській області. 2021.

9. Протокол огляду речей : матеріали кримінального провадження, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 42022042030000058 від 30.06.2022, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 149 Кримінального кодексу України. СУ ГУНП в Дніпропетровській області. 2021.

Надійшла до редакції 30.05.2023

References

1. Didorenko, E. O., Kozachenko, I. P., Kondratiev, Ya. Yu., Pylypchuk, V. P., Rehulskyi, V. L. (1999) *Operatyvno-rozshukova diialnist orhaniv vnutrishnikh sprav: Zahalna chastyna* [Operative and investigative activities of internal affairs bodies: General part] : pidruch. u 2-kh t. Vol. 1. ; pid zah. red. L. V. Borodycha. Luhansk : RVV LIVS. 390 p. [in Ukr.].

2. Khrystov, O. L. (2019) *Osoblyvosti orhanizatsii vykorystannia hromadskosti pidrozdilamy kryminalnoi politsii pid chas operatyvno-rozshukovoho ta kryminalnoho provadzhennia v Ukraini* [Peculiarities of the organization of the use of the public by units of the criminal police during investigative and criminal proceedings in Ukraine]. *Porivnialno-analitychne pravo*. № 5. pp. 399–401. [in Ukr.].

3. Kniaziev, S. M. (2019) *Zahalna kharakterystyka orhanizatsii operatyvno-rozshukovoi diialnosti ta nehlasnoi roboty natsionalnoi politsii Ukrainy* [General characteristics of the organization of operational investigative activities and covert work of the National Police of Ukraine]. *Pivdenoukrajnskyi pravnychy chasopys*. № 4. P. 3. pp. 146–151. [in Ukr.].

4. Serhieieva, D. B. (2015) *Teoretychni, pravovi ta prakseolohichni zasady vykorystannia rezultativ nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii u kryminalnomu protsesualnomu dokazuvanni* [Theoretical, legal and praxeological principles of using the results of secret investigative (search) actions in criminal procedural evidence] : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.09. Kyiv. 40 p. [in Ukr.].

5. Hribov, M. L. (2016) *Orhanizatsiia diialnosti operatyvnykh pidrozdiliv: pytannia yurydychnoho unormuvannia* [Organization of operations of operational divisions: the issue of legal regulation]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. 2016. № 3. pp. 26–31. [in Ukr.].

6. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Procedure Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukr.].

7. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu diialnosti pidrozdiliv diznannia orhaniv Natsionalnoi politsii Ukrainy* [On the approval of the Regulation on the organization of the activities of the investigation units of the National Police of Ukraine] : nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 20.05.2020 № 405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>. [in Ukr.].

8. *Protokol prediavlennia osoby dlia vpiznannia za fotoznmkamy* [Protocol of presentation of identity for identification by photographs] : materialy dosudovoho rozsliduvannia, vnesenoho do Yedynoho reiestru dosudovykh rozsliduvan za № 1202104000000304 vid 15.04.2021, za oznakamy zlochynu, peredbachenoho ch. 2 st. 149 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. SU HUNP v Dnipropetrovskii oblasti. 2021. [in Ukr.].

9. *Protokol ohliadu rechei* [Protocol of inspection of things] : materialy kryminalnoho provadzhennia, vnesenoho do Yedynoho reiestru dosudovykh rozsliduvan za № 42022042030000058 vid 30.06.2022, za oznakamy kryminalnoho pravoporushennia, peredbachenoho ch. 2 st. 149 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. SU HUNP v Dnipropetrovskii oblasti. 2021. [in Ukr.].

ABSTRACT

Oleksandr Khrystov. Theoretical and praxeological problems of the organization of the use of the public by criminal police units during operative and investigative support of criminal proceedings. The article examines the theoretical and praxeological problems of organizing the use of the public by criminal police units during operational and investigative support of criminal proceedings.

The author obtained the results in the form of the following conclusions: I. The organization of the use of the public by criminal police units during operative and investigative activities should be considered at the following levels: strategic, operational, tactical. II. It is proposed to classify the organization of the use of the public by the criminal police units during operational investigative support of criminal proceedings according to the following system-forming components: 1. According to the organization of work as part of the investigative and operational group: a) organization of the use of the public during the execution of orders (instructions) of the investigator (inquirer) in the composition of the

investigative and operative group at the regular parts of police bodies and units; b) the organization of the use of the public during the execution of the instructions (instructions) of the investigator (investigator) as part of investigative and operational groups created for pre-trial investigation of criminal offenses. 2. According to the types of operational measures and procedural actions carried out by employees of criminal police units during a pre-trial investigation: a) organization of the use of the public during the execution of the instructions of the investigator (investigator), prosecutor to conduct public investigative (search) actions; b) the organization of the use of the public during the execution of the orders of the investigator (investigator), the prosecutor to conduct covert investigative (search) actions; c) organization of the use of the public during search activities (operational (initiative) search activities); 3. According to the initial organizational scenarios: a) initiated by an investigator, inquirer, prosecutor and assigned to an operative; b) initiated by an operative: agreed with the investigator (investigator), prosecutor; initiated and carried out by an operative independently or in agreement with the head of the criminal police unit; c) initiated by a public representative. III. The main problems of the organization of the use of the public by the criminal police units during the operational and investigative support of the pre-trial investigation are highlighted.

Keywords: public, pre-trial investigation, investigative measure, organization, system, structure, investigative (search) action.

УДК 343.125

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-328-337

Анатолій ЧЕРНЕНКО[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ПРО МІСЦЕ ТИМЧАСОВОГО ВІДСТОРОНЕННЯ СУДДІ ВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ У СТРУКТУРІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

За результатами виконаного дослідження у статті зроблено висновки і надано попозиції:

1) тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя не є заходом забезпечення кримінального провадження (ЗЗКП) та кримінальною процесуальною процедурою, а є лише обов'язком прокурора ініціювати таке питання перед Вищою радою правосуддя;

2) норми КПК про порядок тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя не можуть розміщуватися серед норм інституту ЗЗКП, а належать до норм глави 37 КПК «Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб»;

3) обов'язок прокурора після повідомлення судді про підозру у вчиненні злочину ініціювати перед Вищою радою правосуддя питання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя повинен бути закріплений в п.п. 3 та 3-1 ч. 1 ст. 481 КПК.

Ключові слова: заходи забезпечення кримінального провадження; підстави; тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя; обов'язки прокурора, Вища рада правосуддя.

Постановка проблеми. З моменту ухвалення чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) багато авторів та організацій, в тому числі й закордонних, оцінювали його як високо демократичний нормативно-правовий акт, або такий, що на високому рівні забезпечує захист прав та законних інтересів учасників кримінального провадження. Така його оцінка зберігається й донині. Проте на першому ж році застосування його норм, тими ж авторами пропонувалося внесення певних змін та доповнень до окремих положень чинного КПК. Нами також висловлювалися пропозиції змін до окремих положень названого нормативно-правового акта. Зокрема, нами висловлювалися пропозиції щодо: забезпечення права особи на явку з повинною у кримінальному провадженні [1]; запровадження повіреного як нового учасника кримінального процесу замість адвоката за версією чинного КПК [2]; проблем початку кримінального провадження [3]; права особи на набуття статусу підозрюваного у

© А. Черненко, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0923-2663>

ap_1956@ukr.net